

Actualité en France

N° 30 août 2009

Cuvinte frantuzesti în libertate

«*Alături de limba franceza este și imaginarul care calătorește*», ne asigură lingvista Marie Treps. În 28 de țări din Europa în care această limbă s-a aventurat, cercetătoarea a urmărit cuvintele care s-au impus. Cuvinte care dau o anumită imagine despre Franța și despre francezi.

De la Oslo la Madrid, de la Dublin la Istanbul, de la Lisabona la Riga, cuvintele din limba franceză au emigrat. Iar Marie Treps, lingvista la Centrul național de cercetări științifice, a plecat pe urmele lor. Patru ani mai târziu, ea împărtășește tot ceea ce a descoperit în paginile unei lucrări dedicate limbii franceze care «*a fost limba dragă întregii Europe*», și care aduce cu sine un întreg imaginar.

Cu ce seamănă deci aceste cuvinte migratoare? «*Aproape peste tot în Europa, putem să vorbim despre o franceză de salon, adorabilă dar un pic desueta. Este de asemenea o franceză care evocă sicul și care invită la joc*», conchide cercetătoarea. Și atunci, este franceza obsoletă? În parte, da. Și astfel, un cuvânt puțin folosit în

Franța ca «*budoar*» este foarte răspândit în limbile europene, iar în limba germană, există expresia «*albastru-muribund*» atunci când cineva e gata să lesine. «*Intr-adevar regăsim urme ale unei franceze care nu mai există, din perioada Marelui Secol și a Luminilor*», precizează Marie Treps. «*Uneori se utilizează franceza ca să aratăm că suntem cultivați*», adaugă ea. Anumite expresii, ca de pildă «*copil rasfatat*», «*nobletea obligă*», «*impresie de déjà-vu*», sunt astfel frecvent folosite în Rusia sau în Regatul-Unit. Există de asemenea un aspect ludic legat de utilizarea acestor cuvinte, căci «*persoana care folosește cuvinte în limba franceză, deseori se amuza*», subliniază lingvista. Și cum să negi că expresia «*copains comme cochons*» a dat naștere expresiei «*amikosonstvo*», în rusă, sau «*guillotiner*» a dat «*gilotynowac*», care înseamnă în poloneză a întrerupe brusc o conversație.

Fără surprize, anumite domenii au făcut exces de cuvinte. Este cazul artei culinare sau vestimentare, a domeniilor ce tin de habitat sau de oras. Astfel, regăsim «*omleta*» sau «*gratin*», acolo unde nici nu poate fi vorba de așa ceva, ca în Grecia, când vorbim de «*pourés-zambon*» (pentru *purée-jambon*). Putem de asemenea auzi cuvinte ca «*déshabillé*», «*costum*», în Turcia,

MINISTÈRE DES AFFAIRES ÉTRANGÈRES ET EUROPÉENNES

« robe de chambre », sau « sezlong », « parchet », « terase », « garaje » si alte « pasaje ». Cuvinte venite din vocabularul tehnic au migrat de asemenea. Este aici cazul vocabularului care tine de caile ferate prin « locomotiva » sau de automobil, prin « ambreiaj », « carburator », « bujii »... « *Este vorba de fapt de cuvintele modernitatii. Au urmat apoi diapo, prospect si altele* », aminteste Marie Treps. In universul diplomatiei, « *regasim pretutindenii termeni ca scrisori de creante, consulat, ambasada, minister...* ».

O mare inventivitate

Franceza se afirma de asemenea în domeniul apararii libertatilor, a emanciparii popoarelor. « *Ea a servit în special ca limba de rezistentă. De exemplu , generatia tânara bulgara a fabricat un argou folosindu-se de franceza, care, în perioada sovietica, permitea comunicarea anumitor mesaje* », subliniaza lingvista. Acest argou este utilizat si în prezent. Astfel, « a abdica » a dat cuvântul « abdikiram » care înseamna « a chiuli de la scoala », iar « garderob » este folosit atunci când se face referinta la un individ solid responsabil cu paza si protectia.

In cazul acestor împrumuturi, este pus la contributie imaginarul fiecărei culturi. « *Fiecare adapteaza cuvintele în functie de imaginatia sa. Si exista o mare doza de inventivitate* », observa autoarea studiului. De aici si o mare parte de falsi prieteni. Termenul familiar « couillon » care în franceza înseamna imbecil a avut o soarta interesanta. In Norvegia, este utilizat pentru a desemna o persoana lasa; în Polonia, un student care își repeta lectia în ultimul moment ; în Rusia, un fustangiu.

Alegerea cuvintelor poate de asemenea trada si perceptia pe care vecinii europeni o au despre francezi iar aceasta se dovedeste uneori foarte eterogena. « *Exista si lucruri pozitive; exista însa si altele care sunt mai puțin pozitive* ». Printre cuvintele migratoare întâlnim « brutal », « absurd », « pedant », dar si « sarmant », « discret », « sic ». « *Filer à la française* » poate semnifica fie a pleca fara sa platesti, fie a pleca într-un mod nepolitic... « *Un întreg vocabular, pe care nu-l vom cita aici, duce de asemenea cu gândul la faptul ca francezii sunt de moravuri usoare* ».

Florence Raynal